

BAKALAURO BAIGIAMŲJŲ DARBŲ RENGIMAS. PROCEDŪROS IR TOLERUOJAMA REALYBĖ

Daiva Bukantaitė, Liutauras Likša

Vytauto Didžiojo universitetas

Anotacija. Tyrimo objektu pasirinkus baigiamojo darbo rengimo procesą, straipsnyje keliamas tikslas: atskleisti baigiamojo bakalauro darbo rengimo procedūros problematiką. Atliktas tyrimas parodė, kad baigiamieji bakalauro studijų rašto darbai iš principo reikalavimams atitinka. Mažiausiai nukrypstama nuo formalių darbo reikalavimų, dažname darbe stebimas reikalavimų neatitinkantis darbo maketas. Vertinant struktūrinių dalių išpildymą, išskirtinas tyrimo parametrų korektiškumas, tačiau pasigendama teisingo citavimo, reikalavimus atitinkančio literatūros sąrašo pateikimo, atskirų struktūrinių dalių apibendrinimų.

Dėstytojų ir studentų požiūris į baigiamųjų bakalauro studijų rašto darbų rengimo procedūrą labai panašus. Konsultacijų nepakankamumas, per reti tarpiniai atsiskaitymai, darbo plano nesilaikymas, motyvacijos stoka, reikiamų įgūdžių arba galimybių susirasti tinkamą literatūrą stoka, atsainus požiūris, darbo rengimas nesąžiningais būdais, vertinimo kriterijų nebuvimas, išskirtinos pagrindinės problemomis.

Pagrindiniai žodžiai: baigiamasis bakalauro rašto darbas, baigiamojo darbo rengimas, dėstytojo ir studento atsakomybė

Įvadas

Baigiamasis bakalauro darbas universitetinėse studijose yra galutinis studento, kuris kelerius metus mokėsi aukštojoje mokykloje, norimą specialybę, atliekamas darbas, kuris apibendrina visą jo įgytą, sukauptą ir susiformavusią praktinių ir teorinių žinių patirtį. Studentas per visas studijas palaipsniui kaupia žinias ir patirtį, taip suprasedamas, kokia tema jam labiau priimtina, aktuali, kurią jis norėtų analizuoti, į kurią labiau įsigilinti. Šio darbo rašymas yra ne vien studento gaunamas įvertinimas ir gavus teigiamą įvertinimą kvalifikacijos suteikimas, bet ir visai mokslinei visuomenei nauja mokslinė literatūra, kuri padeda dar lengviau, giliau ir greičiau įsigilinti į konkrečią temą. Kiekvienas gerai bei kruopščiai atliktas mokslinis darbas, yra naujas postūmis tęsiant tyrimus, o neturint tinkamų sąlygų, atmetinai ar nesąžiningai parengtas darbas, nesuteikia jokios naujos vertės toje tyrimų srityje. (Žydžiūnaitė V., 2012).

Baigiamąjį bakalauro darbą rengiant atmetinai, jis netenka savo prasmės, tampa tik procedūra, kuria pabaigiamos studijos. Kiek ši procedūra atspindi siekiamus bakalauro darbo rengimo tikslus? Ar ji neprasilenkia su akademinio sąžiningumu, suprantamu ne tik kaip kitų autorių publikuotos medžiagos kopijavimu, bet neatsakingu, ne pagal taisykles parengtu darbu, nesilaikant etikos normų, atliekamu tyrimu? Kokia tokio darbo ar tiesiog tokios procedūros vertė? Kiek joje darbu vadovujančių dėstytojų, recenzentų, komisijos narių atsakomybių? Tyrimo objektu pasirinkus baigiamojo darbo rengimo procesą, straipsnyje keliamas tikslas: atskleisti baigiamojo bakalauro darbo rengimo procedūros problematiką. Tikslui pasiekti formuojami šie uždaviniai:

1. Įvertinti baigiamuosius bakalauro studijų rašto darbus.
2. Pateikti dėstytojų ir studentų požiūrį į baigiamųjų bakalauro studijų rašto darbų rengimo procedūrą

Tyrimo metodologija. Tyrimo tikslui pasiekti buvo atlikta mokslinės literatūros analizė ir pasirinkti du kokybinio tyrimo metodai: kokybinė dokumentų turinio (angl. *content*) analizė ir pusiau struktūruotas interviu. Kokybinė dokumentų turinio analizė pasirinkta manant, kad baigiamųjų bakalauro rašto darbų (šiuo atveju pirminių šaltinių) analizė leis identifikuoti pirmines prielaidas, lemiančias didžiausiais baigiamųjų darbų rengimo proceso problemas, padėsiančias atskleisti gilesnes išvalgas (Cavanagh S., 1997; Prasad B. D.)

Mokslinės literatūros ir baigiamųjų darbų rengimo metodikų (Juozaitienė L., Tijūnaitienė R. 2008, Navickas V., Juškytė D. 2012, Peter Stray J., Lotte R. 2003, Rienecker L., Jorgensen P.S., 2003, Zuzevičiūtė V. 2008, Žydžiūnaitė V., Zuzevičiūtė V., 2011) analizė leido išskirti baigiamųjų bakalauro rašto darbų vertinimo kriterijus, kurie suskirstyti į darbo atitikimo formaliems reikalavimams ir struktūrinių dalių išpildymo blokus (žr. 1 lentelę). Taip pat buvo fiksuotas studento vidurkis ir baigiamojo darbo gynimo pažymys.

1 lentelė. **Baigiamųjų bakalauro rašto darbų vertinimo kriterijai**

Darbo atitikimas formaliems reikalavimams	Struktūrinių dalių išpildymas
Lapų skaičius	Įvado parametrai
Struktūrinės darbo dalys	Korektiškas citavimas
Profesionalus turinio parengimas	Atskirtų darbo dalių apibendrinimo pateikimas
Santraukų pateikimas	Cituojamų šaltinių naujumas
Paveikslų ir lentelių pateikimas	Tyrimo metodo pasirinkimas
Reikiamas cituotų šaltinių skaičius	Tyrimo dizaino pateikimas
Darbo maketo reikalavimų išpildymas	Tyrimo dalyvių, respondentų skaičius
Priedų tinkamumas	Tyrimo parametrų darna

Pusiau struktūruotas interviu metodas pasirinktas siekiant įsigilinti į baigiamųjų darbų rengimo procedūras, todėl tyrimo dalyviams (dėstytojams ir studentams) buvo užduota po 10 klausimų. Interviu klausimai suskirstyti į santykių tarp dėstytojo ir studento, darbo proceso ir darbo proceso vertinimo grupes (žr. 2 lentelę).

2 lentelė. **Interviu klausimai**

Klausimų grupės	Klausimų pavyzdžiai	
	Klausimai studentams	Klausimai dėstytojams
Santykių tarp dėstytojo ir studento	Kokie buvo tavo santykiai su darbo vadovu?	Ar sutinkate vadovauti visiems studentams? Su kokias studentais labiausiai patinka dirbti?
Darbo proceso	Pagal ką pasirinkai darbo temą ir vadovą, o gal tau ją paskyrė? Ar esi skaitęs katedros ar universiteto paruoštas rekomendacijas ir reikalavimus baigiamojo darbo rengimui bei ar jais vadovavaisi? Ar visa reikiama literatūra buvo lengvai prieinama?	Kaip studentai pasirenka darbo temą? Kaip daug padedate studentui jo darbo rengime bei kiek ištraukiate emociškai? Ar esate susidūręs su nesąžiningu studento darbu? Kaip tai vertinate?
Darbo proceso vertinimo	Kokias problemas įvardintum kaip didžiausias baigiamųjų bakalauro darbų rengime? Gal gali pateikti rekomendacijas tiems, kurie tik pradeda rengti baigiamąjį darbą? Kokia buvo tavo baigiamojo darbo nauda ir svarba? Ką galvoji apie studentų nesąžiningumą? Ar rengiant baigiamąjį darbą jam skyrei daugiau laiko, lyginant su kitų dalykų atsiskaitymais? Ar baigiamųjų darbų vertinimo sistema yra korektiška?	Kas šiame procese labiausiai džiugina ir stebina? Kaip dažnai studento gautas pažymys neatitinka jo parengto darbo vertės? Jūsų nuomone kas turėtų būti vertinama: procesas ar rezultatas? Kokias išskirtumėte didžiausias bakalauro darbų rengimo problemas? Gal galite pateikti rekomendacijas baigiamųjų darbų rengimo tobulinimui?

Tyrimo imtis. Baigiamųjų bakalauro rašto darbų analizei buvo parinkti vienos katedros keturių metų (2009- 2012) baigiamieji darbai. Buvo atrinkti 40 darbų (po 10 iš kiekvienų metų), atsitiktiniu būdu imant iš dėžės kas trečią darbą.

Tyrimo dalyvių atranka. Tyrime dalyvavo patogios (tinkamos) atrankos būdu atrinkti 8 (4 skirtinguose universitetuose dirbantys socialinių mokslų dėstytojai ir 4 rašę baigiamąjį bakalauro rašto darbą studentai. Trys jų studijuoja magistrantūroje, vienas studijų universitete netešia). Pusiau struktūruoto interviu metu buvo pateikti atviri klausimai, leidžiantys atskleisti atskiras dalyvių patirtis ir nuomones. Tokio interviu privalumas- iš žmogaus vaizdinių kylančios autentiškos informacijos gavimas (Kvale, 1996).

Duomenų rinkimas. Kiekvienas interviu truko nuo 30 min., interviu buvo įrašinėjami, duomenys apdoroti tradiciniu interviu duomenų apdorojimo būdu, taikant kokybinės- kontentinės analizės metodą (Žydzūnaitė, 2005) daugkartinis teksto skaitymas, manifestinių kategorijų išskyrimas remiantis reikšminiais žodžiais, kategorijų turinio skaidymas į subkategorijas, kategorijų ir subkategorijų interpretavimas ir pagrindimas iš teksto paimtais įrodymais. Subkategorijas vienijas semantiškai panašūs teiginiai, kurie buvo sugrupuoti iššifravus interviu tekstus.

Tyrimo etika. Atliekant baigiamųjų rašto darbų analizę nebuvo skelbiamos studentų ir vadovaujančių dėstytojų pavardės, darbų pavadinimai, taip pat nebuvo analizuojamas teksto turinys.

Buvo užtikrintas visiškasis tyrimo dalyvavusiųjų konfidencialumas, todėl visų interviu metu jautėsi geranoriškumas. Nei universitetai, kuriuose dirba dėstytojai, nei jų amžius ar lytis nėra minimi. Taip pat

nėra pateikiama jokia asmeninė informacija apie studentus. Visi tyrime dalyvavusieji buvo supažindinami su tyrimo tikslu ir tuo, kaip ir kur bus naudojami gauti duomenys. Aprašant tyrimo rezultatus, tyrime dalyvavę studentai koduojami raide „S“, dėstytojai „D“, šalia raidės nurodant skaičių.

Tyrimo ribotumas. Buvo analizuoti tik vienoje katedroje parengti darbai, todėl tyrimo rezultatai nėra taikomi visai generalinei aibei, tačiau galima pastebėti atskiras tendencijas. Interviu metu išskirti bendri pastebėjimai, netaikomi konkrečiam universitetui ar katedrai.

Tyrimo rezultatai

Baigiamųjų rašto darbų analizė. Analizuojant baigiamuosius darbus, pirmiausiai stebimi labai geri jų įvertinimai. Tik nedaugelis jų įvertinti mažesniu nei 8 balai pažymiu, penketu įvertintų darbų nebuvo visai, o aštuntukas išskirtinas vyraujančiu įvertinimu.

Visi darbai buvo reikiamo lapų skaičiaus, tačiau daugelis jų buvo didesni, nei nurodyta reikalavimuose. Buvo pastebėta kad kiekvienais studijų metais studentai rengia vis apimtimi didesnius baigiamuosius darbus ir vis labiau viršija nustatytą lapų skaičiaus ribą.

Daugumos darbų sudėtinės dalys reikalavimų neatitiko. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad katedroje, kurios baigiamieji darbai buvo tiriami, kiekvienais metais baigiamųjų darbų tvarka kažkiek buvo tobulinama, todėl daugelis darbų buvo parenti ne pagal tų metų reikalavimus (ne vietoje pateiktos (arba nepateiktos) santraukos, neparengtos rekomendacijos, neatitinkantis reikalavimų tyrinys, nepateikti visi nurodyti tyrimo parametrai (dažniausiai trūko tyrimo klausimo ir tyrimo etikos). Visuose darbuose buvo pateikta santrauka anglų kalba.

Didžioji dauguma darbų neatitiko maketo reikalavimų (tik 4 darbai buvo parengti tinkamai), o beveik neišveikiama užduotimi galima pavadinti darbo turinio parengimą. Daugelyje darbų rasti netinkamo dydžio atskirų dalių pavadinimai, neteisingai pateiktos lentelės ir paveikslai, toliau numeruojami priedų lapai, kai kurių net titulinis puslapis iškraipytas.

Daugumoje darbų autoriai yra cituojami teisingai, tik kai kuriuose stebimas netinkamas interneto šaltinių citavimas, ar prie autoriais pavardės nepaminėta vardo raidė. Kai kuriuose darbuose naudotos išnašos. Tačiau vertinant šaltinius, kurie buvo cituoti, buvo pastebėta, kad visuose darbuose buvo cituota senesnė nei 20 metų literatūra, naudoti netinkami šaltiniai (vadovėliai, publicistiniai žurnalai, naujienu portalai, dažnu atveju ir Wikipedia). Beveik visuose darbuose literatūros sąrašas buvo tinkamo dydžio, kiekviename darbe cituoti 40- 44 šaltiniai.

Senesniuose darbuose atskirų skyrių apibendrinimai buvo sutikti retai, o daugelyje naujesnių darbų jie buvo pastebėti. Tik keli naujesni darbai neturėjo nei vieno skyriaus apibendrinimo.

Rengdami baigiamuosius darbus studentai dažniausiai naudoja tik kelis tyrimo metodus, be mokslinės literatūros analizės, dažniausiai renkasi interviu arba anketavimą, tik nedaugelis rinkosi šiuos abu metodus. Viename darbe buvo naudotas stebėjimo metodas, dvejuose refleksija ir dokumentų analizė, dar viename vaikų piešinių analizė. Pasirinkusieji anketavimą, dažniausiai apklausė 50- 100 respondentų (tik viename darbe minėta, kad anketinėje apklausoje dalyvavo 200 respondentų). Interviu metu dažniausiai buvo apklausti 7- 11 tyrimo dalyvių.

Daugumoje darbų stebėta teorinės ir tyrimo pristatymo dalių dermė, tik keliuose darbuose pateiktos labai trumpos (apie 6 lapus) atskiros dalys.

Beveik visuose darbuose uždavinių ir išvadų skaičius sutapo ir buvo nuo 2 iki 4, tik viename darbe buvo net 7 uždaviniai ir 8 išvados.

Literatūros sąrašas, reikalaujantis kruopštumo ir atidumo, tik nedaugelyje darbų pateiktas preciziškai teisingai.

Apibendrinant galima pastebėti, kad nebuvo nei vieno darbo, turinčio ryškių neatitikimų reikalavimams, bet įvertintu aukščiausiu balu. Dažnu atveju aukščiausią pažymį gavę studentai pateikė reikalavimus atitinkantį darbą.

Siekiant papildyti, kai kuriais atvejais ir paaiškinti gautus tyrimo rezultatus, gilesnėmis mintimis ir įžvalgomis (Juozaitytė A., 2013) buvo atliktas interviu su dėstytojais ir studentais.

Tenka pastebėti, kad baigiamųjų darbų rengimo reikalavimus kruopščiai skaito tikrai ne visi: studentai labai į juos gilintis nėra linkę (*Taip, buvo pas mus keli failiukai įdėti, perskaičiau juos, bet toliau domėtis papildomai neplanavau* (S1)), tuo tarpu dėstytojai perkelia atsakomybę studentams (*tikrai nesigilinu į detales, kiek turi būti puslapių, koks maketo reikalavimas, tai studento darbas ir jo atsakomybė* (D2)). Vienas iš dėstytojų atkreipė dėmesį į baigiamųjų rašto darbų reikalavimų dažną kaitą (*šiais metais tvarkos buvo pakeistos prieš pat baigiamųjų darbų gynimą, tai tie kurie jau buvo anksčiau parašė, turėjo problemų. Pavyzdžiu istoriniai tyrimai nelabai įsirašo į tą eksperimentinių darbų reglamentą, kuris priimtas kaip galiojantis* (D1)).

Atliktas interviu išryškino baigiamųjų darbų rengimo problemas, kurios suskirstytos į mokslinės kultūros, darbo formato ir motyvacijos kategorijas, susidedančias iš įtraukimo, supratimo, vertinimo, baigiamojo darbo koncepcijos, tarpusavio santykių, tvarkaraščio nebuvimo, atsakomybės subkategorijas (žr. 3 lentelę).

3 lentelė. **Baigiamųjų rašto darbų rengimo problemos**

Kategorija	Subkategorija	Įrodantis teiginys (ištrauka iš interviu protokolo)
Mokslinės kultūra	Įtraukimas	<i>Studentai yra neįtraukiami nuo pirmo kurso į mokslinę veiklą ir jie neįsivaizduoja, kad baigiamasis darbas yra tokia mini mokslinė publikacija. Dažniausiai ir kaip rašyti, kaip naudotis literatūra, kaip ją cituoti, kaip suformuluoti tyrimo tikslus ir uždavinius, kaip formuluoti išvadas, jie neturi jokio supratimo (D1)</i> <i>Aš nuolatos dirbantis, tai pradėjau rašyti gerokai vėliau. Na darbą pradėjau rašyti likus pusantrios savaitės iki gynimo. Pusantrios ar savaitė, tiksliai nepamenu. (S1)</i>
	Supratimas	<i>Kodėl tu rašai būtent tokią temą? Kas tau joje įdomu ir nauja? Studentas turi suprasti, o ne tiesiog rašyti (D3)</i> <i>Jeigu studentas nesupranta kokia to darbo nauda, o tiesiog mechaniškai rašo darbą, tai taip pat ramiai gali jį ir nusipirkti (D2)</i>
	Vertinimas	<i>Turėtų būti griežtesnis vertinimas, arba bent jau sąžiningesnis. Jei tavo vadovas sėdi komisijoje- tau pasisekė (S2)</i> <i>Kai nėra aišku, kas vertinama- baigiamojo darbo rašymo procesas ar gynimas, dažnai stebima neteisybė, kuomet prastesnį pažymį gauna tas, kuris labai nuoširdžiai dirbo visus metus (D2)</i>
Darbo formatas	Baigiamojo darbo koncepcija	<i>Galbūt reikėtų pakeisti baigiamąjį rašto darbą, kuris būtų didžiulis rašto darbas, apie tai ką tu kaip būsimas specialistas išsineši. Kad jsi būtų maksimaliai pritrauktas prie konkrečios problemos (D2)</i> <i>Kiekvieną tą kursinį darbą rašydavau paskutinę dieną arba po jau paskutinės dienos ir rašydavau tik taip, kad atsiskaityti galima būtų ir į bendrą visą visumą aš nesudėjau to. Todėl man kai reikėjo rašyti bakalaurinį darbą, aš realiai neturėjau kuo remtis. (S2)</i>
	Tarpusavio santykiai	<i>Kartais dėstytojo ir studento santykiai iš dalykinių tampa asmeniniais. Esam bandę baigiamuosius darbus rengti grupėse, siekdami, kad studentai atrastų komandinį pojūtį. Man buvo labai smagu, bet po to buvo atsisakyta (D1)</i> <i>Mano darbo vadovas nuo pat pradžių ne tai, kad ignoravo, bet tiesiog pasmerkė nusistatymu, kad aš gero darbo neparašysiu. Pirmame susitikime neišdėsčiau labai genialių idėjų. Aš iš vis neturėjau jokio kontakto su savo darbo vadovu. (S3)</i>
	Tvarkaraščio nebuvimas	<i>Kartais studentus reikia labiau laikyti už virvutės, arčiau pririštus, kad jie pareigingesni truputėlį būtų. O jeigu į tai žiūrima daugiau atsainiai, tai ganėtinai nereikšmingas dalykas gaunasi, vertas tik to diplomo pažymio. (S1)</i> <i>Kai mano teorija pradėjo netikti, o po to buvo atostogos, ir tada dar viena savaitė nusitempė, vėliau negalėjau susitikt su dėstytoju, tai tikrai pajaučiau, kad vėluoju (S4)</i> <i>Pradėjau teorinę dalį kažkaip tai lygiagrečiai rašyt su tyrimu, nusiunčiau vadovei. Vadovė pasakė, kad reikia viską perrašyti, nes kažkas buvo blogai (S3)</i>
Motyvacija	Atsakomybė	<i>Tikrai aš turėjau tam motyvacija. Davai greičiau tipo. Ir viskas. Susirinkau visą tą medžiagą ir nuo to laiko paskui ir apstojau realiai tos anketos pradėjo gult. (S2)</i> <i>Su vadove susitikdavome retai, ji visada pamiršdavo, ką buvo sakiusi prieš tai. Jau buvau pridavęs darbą, kuomet man paskambino katedros vadovė ir pasakė, kad darbas negintinas. Tada supranti, kad tavo vadovui buvo visai neįdomu, ką ir kaip tu rašai (S4)</i>

Akademinis sąžiningumas išskirtinas vienu iš kriterijų, užtikrinančių aukštesnį aukštųjų mokyklų akademinį lygį ir prestižą. Kitu atveju, akademinis nesąžiningumas smukdo universiteto kokybę, vardą, stabdo mokslo tobulėjimą (Klimas T., Bergmanas T., 2002). Tyrime dalyvavusieji pripažino toleruojantys akademinio nesąžiningumo atvejus:

- Citavimo korektiškumo stoką (*Didžioji dalis jos buvo kopijuota (S1)*)
- Požiūrį į rengiamą darbą (*Man ta tema buvo ne prie širdies ir aš norėjau tik greičiau gaut diplomą ir iškišt tą darbą, taip, kad kabutėse švelniai tariant Galvoju, kad tai nėra gerai (S3)*)
- Netinkamų šaltinių naudojimą (*Reikiamos ir tinkamos literatūros beveik iš viso neradau, gerai, kad gavau kitokią medžiagą, iš asmeninių visokių Seimo archyvų, nelegaliai (S3)*)

- Autentiškų duomenų nebuvimą (*Skaičiavimus aš pirkau. SPSS skaičiavimus ir grafikus pats nedariau (S3)*)
- Rienecker L., Jorgensen P. S. (2003) akcentuoja dėstytojo ir studento ryšį baigiamojo darbo rašymo metu. Pasak autorių, tai vienas esminių veiksnių, lemiančių baigiamojo darbo kokybę. Tyrimo dalyviai pateikė įvairias susiklosčiusių santykių patirtis:
  - Įsitraukimą (*Dėstytoja buvo atvirai bendraujanti, tas man patiko. Nuo to buvo man lengviau darbus rašyti. Šiaip tai būdavo net kartais iki 45 min. telefonu prašnekėdavom. Buvo eigoje iškilusios problemos, sprendžiamos elektroniniu paštu nusiuntus, telefonu pasikonsultavus. Ji suprato mano požiūrį į šitą darbą, suprato jo vertę mano galvoje (S1)*)
  - Ignoravimą (*Pirmas susitikimas buvo šaltas. Tada aš užsispyriau ir tiesiog jam nerašydavau ir su juo nesikonsultuodavau, bet iš kitos pusės aš turėjau su kuo bendrauti ir be jo, nes aš turėjau kažkaip tai ir kitokių šaltinių. Antrą kartą susitikom atiduodant darbą (S3)*)
  - Cinizmą (*Jis absoliučiai nespaudė, jis parašydavo, mana terminą „atsiūsi - atsiūsi, neatsiūsi – neatsiūsi, pataisyčiau tada kai turėsiu laiko (S2)*)
  - Abejingumą (*Jį buvo labai sunku pagauti, kai jau pasirinkau dėstytoją, sužinojau, kad jis universitete dėstytojauja, kažkokios įmonės vadovas yra, dar kitom įmonėm padeda, sprendimus kažkokius priiminėja, patarėjas yra ten visų, tai, tarkim sunku su tokiu dėstytoju, jis labai nedaug turi laiko (S4)*)
  - Džiaugsmą (*Labiausiai džiugina pabaiga, kada viskas baigiasi ir kada matai po gynimo tuos žmones. Džiugina studentų įsitraukimas, ir ypač tie, iš kurių labai mažai tikėjaisi (D2)*)
  - Saugaus atstumo laikymą (*Ir kiek man teko dirbti tai aš nepatyriau kažkokio ypatingo diskomforto, ar aš nepatenkintas, ar studentai būna manim nepatenkinti. Stengiuosi kažkaip per daug neišitraukti, na aišku stengiesi ir atsiribot nuo kažkokių paprastų neigiamų emocijų (D3)*)
  - Atradimą (*Dar labai gera dirbti su labai skrupulingais ir smalsiais. Jie kuičiasi ir randa dalykų, kurie tiesiog būna po to lobis tau rašant straipsnį (D2)*).

Baigiamasis rašto darbas, pagal jam teikiamų kreditų kiekį, yra didžiausiais, lyginant su kitais universitete rengiamais darbais. Tyrime dalyvavusiųjų nuomonės šiuo klausimu išsiskyrė, vieni jų teigė, kad šiam darbui reiktų dar daugiau kreditų, nes rašyti buvo iš tiesų sunku (*Mieliau būčiau pasirinkęs mokytis tris ar net penkis dalykus su visais atsiskaitymais, negu, kad parašyt bakalaurą, nes ištiktyj labai sunkus darbas (S1)*), kiti atkreipė dėmesį į vertinimo sistemos spragas, menkinančias jo svorį (*Rašai savo bakalaurinį darbą pusę metų ir tave įvertina per prezentacija kurią turi pateikt per šešias minutes (S2)*), ar projektuojamą jo vertę (*Darbas daug duotų naudos jeigu kada nors dirbčiau tokį darbą, apie ką rašiau savo darbe (S4)*)

Tyrėjų refleksija

Baigiamųjų darbų neišbaigtumo, neatitiktino reikalavimams priežastis, atliktas interviu daugeliu atvejų paaiškino.

Baigiamojo darbo rašymas studentui yra galimybė atsiskleisti, o ši atsiskleidimą sąlygoja keli veiksniai: tai studento santykį į rašomą temą, vadovo palaikymas, tinkama literatūra ir išorinės kontrolės priemonės. Gerai parašytas baigiamasis bakalauro darbas- tai tarsi vienas argumentas (Rienecker L., Jorgensen P. S., 2003).

Tyrimas parodė, kad vis tik pagrindinis veikėjas šiame procese yra studentas, nuo kurio įsitraukimo priklauso galutinis rezultatas (*Studentas pats įtraukia dėstytoją tiek kiek nori, kad jis būtų įtrauktas (D2)*). Dėstytojai linkę priimti labiau pozityvaus stebėtojo, nei aktyviai įsitraukusiojo poziciją, dažnu atveju visą atsakomybę perkeldami studentui, tačiau nukreipimas mokslinės problemos link, konkretumas, planavimas, kontrolė yra kartinės dėstytojo atsakomybės sritys šiame procese.

Dėstytojai atkreipė dėmesį į „pritemptą darbo moksliskumą“ ir siūlė daugiau dėmesio skirti praktinėms temoms. Dirbtinis pritempimas, kaip nurodė vienas dėstytojų, kad ir pacituojant ne mažiau nei 7 mokslinius straipsnius užsienio kalba, darbo moksliškesniu tikrai nepadaro. Tyrime dalyvavusieji studentai šios problemos neišskyrė.

Tyrimo dalyvavusieji nurodė, kad studentai baigiamąjį darbą pradeda rengti gerokai per vėlai, minėdami įvairias problemas: turimą darbą, motyvacijos stoką, užimtumą universitete, kuomet reikia rengtis ir kitų dalykų paskaitoms bei atsiskaitymams. Susidūrę su problemomis, studentai arba šiek tiek atmestinai rašė darbą, nepastebėdami smulkių klaidų, arba naudojosi nepriimtinais būdais darbą pagreitinti ar palengvinti: prašė pagalbos suvedant tyrimo duomenis, pirkė duomenų analizę ar naudojosi šaltiniais kurie yra nelegalūs. Dėstytojai dažnu atveju tai žinojo, dažnu atveju niekaip į tai nereaguodami.

Studento progresas, gebėjimas tinkamai pasirinkti temą, studentų savarankiškumas, naujos ir įdomios žinios labiausiai džiugina dėstytojus baigiamojo darbo vadovavimo procese.

Visi tyrimo dalyviai paminėjo mokslinės literatūros problemą, vieni pripažindami, kad nuo dalies literatūros patys save atribojame, negebėdami skaityti užsienio kalba ar neturėdami reikiamų įgūdžių naudotis internetinėmis duomenų bazėmis, kiti nurodydami per didelį baigiamųjų darbų reikalavimų skrupulingumą, atkreipdami dėmesį į tai, kad kokybė yra ne tai, kad studentas įvykdė reikalavimus, o tai, ką savo darbu atrado naujo.

Įdomu tai, kad ir dėstytojai ir studentai nurodo, jog griežtesnė dėstytojo pozicija ir dažnesni susitikimai, pozityvus nusiteikimas tikrai pagerintų baigiamojo darbo kokybę. Tyrėjams buvo keista, kad studentai taip dažnai nurodė teigiamą dėstytojo nusiteikimą studento ar jo rašomo darbo atžvilgiu, manydami, kad ši problema aukštojo mokslo institucijoje iš principo net neturėtų egzistuoti.

Visais atvejais, labai džiugino neapsimėstinis tyrimo dalyvių atvirumas, iliustruotinas kad ir šia citata: *buvo tokių minčių kopijuoti kitą darbą, nes iš tikrųjų tai tų darbų yra labai daug panašių ir nesunku būtų nusikopijuoti, ir tikrai niekas nepagautų, bet kažkaip tai vis tiek, nesinorėjo taip daryt (S4).*

Tyrėjai visada galvojo, kad dėstytojai, nors ir deklaruoja studento atsakomybę, tikrai nuoširdžiai serga už savo vadovaujamus studentus. Tai patvirtina vieno dėstytojų pasakojimas: *Keistos būna tos procedūros. Vienas studentas tyrinėjo futbolo fanus, kurio tyrime dalyvavo kelių šalių futbolo fanai. Europos universitetuose tai tikrai būtų vertinamas geriausiu darbu ir geriausiu pažymiu. Pas mus vos apsigynė, nes nesilaikė gynimo reglamento ir buvo apsirengęs netinkamai (D1).*

Tyrimo dalyviai pasigedo baigiamojo darbo vertinimo skaidrumo, teigdami, kad arba nėra vertinimo kriterijų, arba jei jie yra, jais nesinaudojama. Daugelis nurodė, kad nėra teisinga vertinti tik kelias minutes trunkančią darbo gynimo procedūrą, dėstytojai ir studentai sutiktų, kad būtų vertinamas ir darbas viso semestro metu, ne tik pats gynimo procesas. Vienas studentas minėjo, kad darbas galėtų būti vertinamas kaip daug svarbesnis, nes jam darbą buvo tikrai sunku parengti. Kiti sakė, kad darbas turėtų turėti mažiau svarbos, nes arba jis netapo svarbiu ir tinkamai išpildytu. Jis turėtų būti labiau kontroliuojamas. Tyrimo dalyviai susidūrė su informacijos apie darbo pristatymą trūkumu, dėstytojo nenoru prisidėti prie darbo bei darbo vertinimo neaiškumu. Vienas tyrimo dalyvis pastebėjo, kad tai yra tik sėkmės principas, kai darbas vertinamas per 10 minučių išklausus ar pravertus darbą. Žinių prasme naudos iš baigiamojo bakalauro darbo, neižvelgė nei vienas tyrime dalyvavęs studentas.

Apibendrinant abiejų tyrimų rezultatus, teigtina, kad baigiamojo darbo rengimo procesas yra glaudžiai ir neatsiejamai susijęs su rezultatu, kaip ir rezultatas dažnu atveju priklausomas nuo proceso. Baigiamojo rašto darbo rezultatas nėra tiesiog įvertinimas balu, tai ir pasitenkinimas darbu, nauja mokslinė literatūra, galimybė prisidėti prie iškeltos problemos išsprendimo.

Tyrimo autoriai drįsta pasiūlyti keisti pačią baigiamojo rašo darbo koncepciją ir jo rengimo procedūras, labiau orientuojantis į specialisto, kokio tikisi darbo rinka kompetencijų pademonstravimą, kuris vyktų ne paskutinį semestrą, bet visą studijų laikotarpį, apjungiant visus studijuotus dalykus. Praktinės ir išsprendžiamos problemos pasirinkimas ir realus jos išsprendimas labiau motyvuotų dėstytojus ir studentus. Įdomesnių, nesikartojančių, „nepatogių“ tyrimo temų, įvairesnių tyrimo metodų pasirinkimas skatintų aktyvesnį studento ir dėstytojo bendravimą. Tikslinga peržvelgti vertinimo kriterijus, didesnę dėmesį skiriant ne tik baigiamojo rašto darbo gynimo išpildymui, bet ir darbo rengimui.

Išvados

1. Baigiamieji bakalauro studijų rašto darbai iš principo reikalavimams atitinka. Mažiausiai nukrypstama nuo formalių darbo reikalavimų: lapų skaičiaus, struktūrinių dalių kiekio, nurodyto cituotų šaltinių skaičiaus, santraukų ir priedų pateikimo, tik pastebėta darbų apimties didėjimo tendencija. Dažname darbe stebimas reikalavimų neatitinkantis darbo maketas, ypač darbo turinio pateikimas. Vertinant struktūrinių darbo dalių išpildymą, išskirtinas tyrimo parametrų korektiškumas, tačiau pasigendama teisingo citavimo, reikalavimus atitinkančio literatūros sąrašo pateikimo, atskirų struktūrinių dalių apibendrinimo. Baigiamuosiuose darbuose studentai dažniausiai pasirenka du tyrimo metodus, mokslinės literatūros analizę ir interviu arba anketavimą.
2. Dėstytojų ir studentų požiūris į baigiamųjų bakalauro studijų rašto darbų rengimo procedūrą labai panašus. Konsultacijų nepakankamumai, per reti tarpiniai atsiskaitymai, darbo plano nesilaikymas, motyvacijos stoka, reikiamų įgūdžių arba galimybių susirasti tinkamą literatūrą stoka, atsainus požiūris, darbo rengimas nesažiningais būdais, vertinimo išskirtinos pagrindinėmis problemomis. Rengiamo darbo kokybė priklauso nuo vadovaujančio dėstytojo ir studento santykių, kurie apibūdinami nuo abejingumo ir cinizmo, iki įsitraukimo, džiaugsmo ir atradimo.

Literatūra

1. Cavanagh, S. (1997) *Content analysis: concepts methods and applications*. Žiūrėta 2013 05 07 Prieiga per internetą <<http://nurseresearcher.rcnpublishing.co.uk/archive/article-content-analysis-concepts-methods-and-applications>>
2. Juozaitienė, L., Tījūnaitienė R. (2008) *Studijų darbų rengimo metodinės rekomendacijos pirmos pakopos (bakalauro) studijoms*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
3. Juozaitytė, A. *Kokybiniai edukaciniai tyrimai: teorijos, duomenų rinkimas ir analizė*. (2013) Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla
4. Klimas, T., Bergmanas, T. (2002) *Išnašų, citatų ir nuorodų sudarymo taisyklės*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla
5. Navickas, V., Juškytė, D. (2012) *Bakalauro studijų darbų rengimo metodiniai nurodymai*. Vilnius: Edukologija.
6. Peter Stray, J., Lotte, R. (2003) *Kaip rašyti mokslinį darbą*. Vilnius: Aidai
7. Prasad, B. D. *Content Analysis. A method in Social Science Research*. Žiūrėta 2013 05 07 Prieiga per internetą <<http://www.css.ac.in/download/deviprasad/Content%20Analysis.%20A%20method%20of%20Social%20Science%20Research.pdf>>
8. Rienecker, L., Jorgensen, P. S. (2003) *Kaip rašyti mokslinį darbą?* Vilnius: Aidai.
9. Zuzevičiūtė, V. (2008) *Reikalavimai baigiamiesiems darbams (bakalauro), jų rengimo ir gynimo eiga bei specialieji vertinimo kriterijai*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla
10. Žydžiūnaitė, V. (2012) *Baigiamojo darbo rengimo metodologija*. Klaipėda: Vitae Litera.
11. Žydžiūnaitė, V., Zuzevičiūtė, V. (2011) *Metodinės rekomendacijos Edukologijos bakalauro baigiamojo darbo rengimui* (rankraštis) Kaunas: VDU
12. Žydžiūnaitė, V. (2005) *Komandinio darbo kompetencijos ir jų taikymo metodologija. Slaugytojų veikos požiūriu*. Kaunas: Judex

THE PREPARATION OF BACHELOR'S FINAL THESES: PROCEDURES AND THE TOLERATED REALITY

Summary

Bachelor thesis is the final assignment to a student who has been studying for several years to get a chosen degree. It encompasses one's whole experience of both practical and theoretical knowledge that has been accumulated throughout the studies. Since the very start a student is constantly engaged in acquiring knowledge and experience that allows him to single out the most intriguing and relevant topic to be further analyzed. The scientific input is directed not only towards a positive evaluation, assessment of qualification or graduation, but also towards expanding the scientific literature which provides the scientific community with a faster and deeper insight into a particular topic. Each adequate and meticulous study is a new impulse for further research; whereas each underprepared, underdeveloped or fraudulent thesis has no value for the field of research (Žydžiūnaitė, V., 2012).

If the thesis is prepared carelessly and without ambition, it loses its meaning and becomes only a procedure by which the studies are being completed. To what extent does this procedure reflect its own goals? Does it not miss the requirements of academic integrity as understood not only by plagiarizing the published material of other authors, but also by irresponsible and unethical research that breaches the accepted academic norms? What is the value of such a research or, simply speaking, a procedure? How much of the responsibility is to be attributed to the supervisors, reviewers and the members of the evaluation committee? The main focus of the paper being the process of the preparation of a thesis, it aims to reveal the problems behind the final bachelor's preparation procedures. In order to achieve this aim, the following goals are being sought after:

- To evaluate the final bachelor's degree theses.
- To depict the perspectives of both students and teachers on the procedure for preparing the final Bachelor's theses.

An analysis of scientific literature was carried out to achieve the aim of the study. It was accompanied by two qualitative research methods: qualitative analysis of the content of the documents and semi-structured interviews.

It was found that:

- Bachelor's final theses in principle meet the requirements. The least deviation is found in the formal requirements: number of pages, the amount of structural components, the number of bibliographical references, the presentation of summaries and annexes. A trend in increasing the volume of a work has also been observed. A non-compliant document layout has been noticed, especially in the presentation of its Contents. Evaluation of the structural parts reveals a correctness of the research parameters, but a lack of bibliographical precision and ability to summarize the structural parts of the work. Students most often opt for two research methods: analysis of the scientific literature and interviews or questionnaires.
- The teachers' and students' approach to the final bachelor's thesis preparation procedure is very similar. The main problems include: the lack of consultations, too spaced-out intermediate evaluations, failure to comply with a devised plan, lack of motivation, required skills or possibility to find the needed literature,

lack of responsibility and cheating. The quality of the research depends on the relationship between the student and the supervisor. According to the account, it varies between indifference or cynicism and engagement, joy or discovery.

AUTORIŲ LYDRAŠTIS

Autoriaus vardas ir pavardė: Daiva Bukantaitė

Mokslų laipsnis ir vardas: Socialinių mokslų (edukologija) daktarė, docente

Darbo vieta ir pozicija: Vytauto didžiojo universitetas, Muzikos akademija prodekanė

Autoriaus mokslinių interesų sritys: švietimo vadyba, muzikinis ugdymas, mokymasis darbo vietoje

Telefonas ir el. pašto adresas: 8 685 84258, d.bukantaite@ma.vdu.lt

Autoriaus vardas ir pavardė: Liutauras Likša

Mokslų laipsnis ir vardas: Socialinių mokslų (edukologija) bakalauras

Darbo vieta ir pozicija:-

Autoriaus mokslinių interesų sritys: edukologija

Telefonas ir el. pašto adresas: 8 601 00510, l.liksa@fc.vdu.lt

COVER LETTER OF AUTHORS

Author name, surname: Daiva Bukantaitė

Science degree and name: PD at Social Sciences (education), assoc. Prof.

Workplace and position: Vytautas Magnus university, Music academy, vice-dean

Authors research interests: educational management, musical education, learning in a work place

Telephone and e-mail address: 8 685 84258, d.bukantaite@ma.vdu.lt

Author name, surname: Liutauras Likša

Science degree and name: bachelor of educational science

Workplace and position:-

Authors research interests: education

Telephone and e-mail address: 8 601 00510, l.liksa@fc.vdu.lt